

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ THE ISSUES OF PHYSICAL EVIDENCE RESEARCH

УДК 343.851

DOI: 10.37025/1992-4437/2021-36-2-69

О. В. Ковальова, кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Маріуполь, Донецька обл.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

С. П. Пекарський, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Маріуполь, Донецька обл.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0538-0391>

ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ: ПОШУКОВІ ЗАХОДИ ТА ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета статті – визначити особливості пошукових заходів, здійснюваних під час виявлення кримінальних правопорушень проти моральності, та експертного забезпечення їх розслідування у межах взаємодії відповідних підрозділів, надати пропозиції щодо вдосконалення такої діяльності. **Методологія.** Для дослідження організаційно-технічних засад, положень і принципів упровадження сучасних засобів комунікації як основний використано діалектичний метод, що дозволило розглянути предмет статті в сукупності та взаємозв'язку його складників. Крім того, поставлені для досягнення мети завдання вирішувалися за допомогою комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, у тому числі формально-логічних (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування), системно-структурного та порівняльно-правового. **Наукова новизна.** Сформульовано деякі напрями та пропозиції щодо вдосконалення пошукових заходів, здійснюваних під час виявлення кримінальних правопорушень проти моральності, та експертного забезпечення їх розслідування у межах взаємодії відповідних підрозділів, що сприятимуть розв'язанню одного з головних завдань кримінального провадження – забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень. **Висновки.** Сформульовані пропозиції щодо вдосконалення діяльності відповідних підрозділів передбачають необхідність: розробити, ґрунтуючись на практиці проведення пошукових заходів у кримінальних провадженнях щодо правопорушень проти моральності, законотворчі пропозиції щодо розширення можливостей використання оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій під час їх розслідування; виокремити, зважаючи на досвід і тенденції протидії кримінальним правопорушенням проти моральності розвинутих країн світу, нові, не ідентифіковані загрози та знайти їм місце у правовому полі України; визначити пріоритетні напрями провадження та розширення переліку видів судових експертиз в експертних установах з огляду на потреби практики розслідування кримінальних правопорушень проти моральності; спрямувати зусилля науковців, судових експертів на розроблення нових і вдосконалення наявних методик дослідження окремих видів об'єктів, зокрема тих, які найчастіше потребують дослідження під час розслідування кримінальних правопорушень проти моральності, зважаючи на потреби практики, статистичні дані та законотворчі новели, що визначають нові види правопорушень досліджуваної категорії. Висловлені пропозиції, убачається, потребують дискусій, проте окремі з них можуть постати частиною відповідних методичних рекомендацій, зважаючи на відсутність або застарілість методик дослідження окремих видів об'єктів, насамперед щодо відносно нових видів правопорушень, зокрема й проти моральності, які законодавець криміналізує, ґрунтуючись на реаліях сьогодення і світовій практиці.

Ключові слова: суспільна мораль; кримінальні правопорушення проти моральності; пошукова діяльність; досудове розслідування; експертне забезпечення; інформаційні технології; спеціальні знання.

Вступ

Українське суспільство на сучасному етапі свого розвитку характеризується значним розповсюдженням інформаційної продукції, у тому числі й забороненої для обігу. Вільний обіг забороненої інформаційної продукції негативно впливає на світосприйняття, руйнує моральні цінності. Так упродовж останніх двадцяти років у суспільстві набули поширення грумінг (Resett, 2021), сексизм (Savigny, 2020), тролінг (Polak, & Trottier, 2020), кібербулінг (Campbell, & Bauman, 2018), смертельні квести серед дітей і молоді (Tolokolnikova, 2018), дитяча порнографія в Інтернеті, сексуальна експлуатація тощо. Кваліфікуючою ознакою цих дій є використання правопорушниками сучасних інформаційних технологій та Інтернету.

Як наголошують науковці, «комплексне і широкомасштабне використання інформаційних технологій на основі персональних комп'ютерів, інформаційно-обчислювальних мереж і комп'ютеризованих комунікаційних систем забезпечило людству вихід на новий етап свого розвитку – етап інформаційного суспільства» (Markov, 2015, s. 108; Chernadchuk, 2021, s. 55), а втім, «на сучасному етапі розвитку людського суспільства важливим стратегічним ресурсом, що потребує охорони, є інформація, яка містить надзвичайно широкий спектр зведень» (Markov, 2015, s. 108; Chernadchuk, 2021, s. 54).

Питання, пов'язані із суспільною мораллю, виявленням і розслідуванням кримінальних правопорушень проти моральності, вивчали науковці і практики, серед них: Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Ф. Г. Бурчак, В. В. Вітвицька, Т. І. Возна, В. О. Глушков, Л. М. Кривоченко, А. В. Ландіна, В. О. Мальярова, П. С. Матишевський, П. П. Михайленко, В. О. Навроцький, А. Х. Степанюк, Є. Л. Стрельцов, Є. В. Фесенко, Н. С. Юзікова, С. С. Яценко та ін.

У цьому напрямі плідно працюють зарубіжні колеги (in particular, Crowhurst, & Izugbara (Eds.), 2018; Lippman, 2018; Dewey, Mangena, 2018; Brunskell-Evans, 2019). Застосування інформаційних технологій під час вчинення злочинів досліджували О. Ю. Амелін, П. Д. Біленчук, А. С. Білоусов, А. Ф. Волобуєв, В. Д. Гавловський, В. О. Голубєв, М. В. Гуцалюк, М. В. Карчевський, О. І. Котляревський, М. Ю. Літвінов, О. В. Манжай, А. І. Марущак, О. І. Мотлях, І. М. Осика, Л. П. Паламарчук, Д. В. Пашнев, Б. В. Романюк, М. В. Салтевський, С. В. Самойлов, Є. Д. Скулиш, В. В. Топчій, В. Ю. Шепітько, В. М. Шевчук, І. Ф. Хараберюш, В. Г. Хахановський та ін.

Сьогодні вітчизняні фахівці висвітлюють, зокрема, аспекти допиту різних категорій осіб при розслідуванні злочинів проти моральності; особливості підготовчого етапу слідчого експеримен-

ту під час розслідування злочинів проти моральності (Yefimov, 2017a, 2017b); технологічні аспекти використання Інтернету під час розслідування злочинів (Panasiuk, 2017); особливості взаємодії слідчого з іншими підрозділами під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами (Demidova, 2018); забезпечення прав підозрюваного під час допиту при розслідуванні злочинів проти моральності (Siroukh, 2018); вивчають родовий об'єкт злочинів проти моральності (Huliakov, 2019); критерії моральності та природності в сучасному правотворенні (Lvova, 2019); питання застосування новітніх технологій для профілактики злочинів (Khrystian, 2019); перспективи використання сучасних засобів фото- та відеозйомки під час розслідування злочинів (Perlin, & Lozova, 2020); застосування технічних засобів під час слідчих (розшукових) дій як елемент психологічного впливу (Sokyrin, 2020); особливості криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень проти моральності (Yefimov, 2020); інформаційного забезпечення експертної діяльності (Pyrih, 2020); аналізують законодавство України та країн Європейського Союзу в контексті відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності (Baida, & Rudyka, 2020).

Проте ґрунтовних досліджень питань, пов'язаних із пошуковою діяльністю уповноважених підрозділів і експертним забезпеченням досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, наразі бракує, що й зумовлює актуальність обраної тематики і визначає напрями наших розвідок.

Мета й завдання дослідження

Мета статті – визначити особливості пошукових заходів, здійснюваних під час виявлення кримінальних правопорушень проти моральності, та експертного забезпечення їх розслідування у межах взаємодії відповідних підрозділів, надати пропозиції щодо вдосконалення такої діяльності.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

окреслити правові засади діяльності правоохоронних органів із виявлення кримінальних правопорушень проти моральності та експертного забезпечення їх досудового розслідування;

висвітлити особливості пошукової діяльності уповноважених підрозділів із виявлення кримінальних правопорушень проти моральності та експертного забезпечення їх досудового розслідування;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення пошукових заходів, здійснюваних під час виявлення кримінальних правопорушень проти моральності, та експертного забезпечення їх роз-

слідування у межах взаємодії відповідних підрозділів.

Виклад основного матеріалу

Згідно із законодавством України правові засади захисту моральності в суспільстві становлять Конституція України, Закон України «Про захист суспільної моралі», інші закони та нормативно-правові акти, загальновизнані норми та принципи міжнародного права й міжнародні договори України (st. 3). Під суспільною мораллю законодавець розуміє «систему етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» (st. 1, ch. 1). При цьому забороняється виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру, а також виробництво та розповсюдження продукції, яка: пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропагує фашизм та неофашизм; принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь; принижує особистість, є проявом знуцання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей; пропагує невігластво, неповагу до батьків; пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички (st. 2). За порушення законодавства про захист суспільної моралі передбачено цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність (st. 21) (*Pro zakhyst suspilnoi morali*, 2003).

Крім того, обіг інформаційної продукції регламентовано законами: «Про інформацію», «Про кінематографію», «Про рекламу», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» тощо. Верховна Рада України ухвалила й спеціальні законодавчі акти, зокрема Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Вирішуючи конкретні завдання оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) та забезпечення кримінального судочинства, спеціально уповноважені підрозділи та їх посадові особи в межах своєї компетенції вживають, у тому числі, пошукових заходів (*Pro operativno-rozshukovu diialnist*, 1992, st. 2). Правовим підґрунтям також слугують закони Укра-

їни «Про Національну поліцію», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про протидію торгівлі людьми», Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України.

Розглянемо правові засади експертного забезпечення кримінальних проваджень, відкритих за фактом вчинення зазначених кримінальних правопорушень. Сучасні вимоги й умови підвищення якості судово-медичних експертиз, вважають С. П. Дідківська і П. Г. Сагайдак, зумовлюють необхідність застосовувати лабораторні методи дослідження, що забезпечують наукову обґрунтованість й об'єктивність суджень висновків експерта, запобігають суб'єктивізму, який може призвести до неповного та неточного змісту в судово-медичних висновках, а то й до неприхованих помилок (Didkivska, & Sahaidak, 2004, s. 3).

Правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки, визначає Закон України «Про судову експертизу». Наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 затверджено Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Окремими актами визначено критерії: віднесення продукції до такої, що містить елементи насильства та жорстокості; інформаційної продукції, яка пропагує бузувірство та блюзнірство; оцінювання видавничої продукції, що дозволена до розповсюдження на території України; віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер (*Rekomendatsii*, 2013; *Rekomendatsii*, 2014; *Kryterii otsinky vydavnychoi produktsii*, 2017; *Kryterii vidnesennia produktsii*, 2018) тощо. Крім того, окреслено особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері використання комп'ютерів, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (кіберзлочинів) (*Instruktsiia*, 2017, rozd. XV).

Кримінальним кодексом України визначені підстави притягнення до відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти моральності, зокрема: наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (st. 297); незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (st. 298); знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду (st. 298¹); жорстоке

поводження з тваринами (st. 299); ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість і дискримінацію (st. 300); ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (st. 301); створення або утримання місць розпусти і звідництва (st. 302); сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією (st. 303) (*Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001, rozd. XII*). Кваліфікуючі ознаки цих кримінальних правопорушень – залучення дітей.

Отже, із теоретичного аналізу наведених вище статей впливає, на цьому наголошують І. Ф. Харабєрюш, В. Я. Мацюк, В. А. Некрасов, О. І. Харабєрюш, що інформація як об'єкт права власності може бути предметом злочинного посягання (Kharaberiush, Matsiuk, Nekrasov, & Kharaberiush, 2007, s. 19). Саме тому кваліфікуючими ознаками кримінальних правопорушень проти моральності також є використання комп'ютерних програм порнографічного характеру, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, засобів їх виготовлення, розповсюдження і демонстрування. А інформація, яка виявляється на комп'ютері, має криміналістичне значення для предмета доказування та свідчить як про предмет правопорушення, так і про засоби і спосіб його вчинення.

При цьому слід зважати на те, що кримінальні правопорушення проти моральності мають латентний характер, що й зумовлює особливості пошукових заходів щодо їх виявлення. Саме тому, відповідно до завдань нашого дослідження, проаналізуємо особливості пошукової діяльності уповноважених підрозділів із виявлення таких кримінальних правопорушень.

Протидія цим кримінальним правопорушенням насамперед є компетенцією підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (зокрема Департаменту міграційної поліції), кіберполіції, карного розшуку, що залежить від їх функціональних повноважень, а також ступеня суспільної небезпеки згаданих вище діянь. Так, протидія кримінальним правопорушенням, відповідальність за які передбачена ст. 300–303 КК України, належить до компетенції підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, а вчиненим за допомогою інформаційних технологій і комп'ютерних мереж – підрозділів кіберполіції.

При цьому відповідний висновок експертної установи щодо досліджуваного об'єкта становитиме джерело доказів у кримінальному провадженні.

Пошукові заходи уповноважених підрозділів спрямовані на отримання оперативної інформації про осіб, які готують і вчиняють кримінальні правопорушення проти моральності, та про факти їх підготовки, вчинення, приховування доказів,

протидії поліції. У теорії оперативно-розшукової діяльності виявлення осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес, являє собою форму ОРД, тобто регламентований нормативно-правовими актами порядок організації здійснення оперативно-розшукової діяльності для забезпечення вирішення завдань ОРД.

Серед завдань ОРД – пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України (*Pro operativno-rozshukovu diialnist, 1992, st. 1*). Тому особливої ваги в діяльності з виявлення та документування злочинних дій особи набуває з'ясування, яке конкретно кримінальне правопорушення вчинила особа та якою нормою Кримінального кодексу України це правопорушення передбачено. На етапі пошуку інформації про латентні злочини важливим є отримання первинної інформації, яка ще не підтверджена доказами у кримінальному провадженні. Для цього застосовують відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінального процесуального кодексу України гласні та негласні пошукові заходи, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів (*Pro operativno-rozshukovu diialnist, 1992, st. 2*).

Методи і тактичні прийоми документування злочинів, використовувані під час ОРД, мають свої особливості. При цьому вживають перевірочних заходів, до яких належать, наприклад, моніторинг Інтернету, аналітична робота тощо. Особливої уваги потребують соціальні мережі, під якими група фахівців розуміють різноманітні форми, що, по суті, засновані на мережних інтернет-технологіях, зокрема: електронні журнали та інтернет-форуми, вебжурнали, соціальні блоги, мікроблоги, вікі, соціальні медіа, подкасти, фотографії або зображення, відео, рейтинги та соціальні закладки. З найбільш популярних соціальних мереж в Україні – «Фейсбук», «Твіттер», «Лінкедін», «Інстаграм». На їх думку, «соціальні медіа пропонують злочинцям елемент анонімності і прикриття, тому вони можуть спілкуватися з жертвами на ранньому етапі, майже не ризикуючи, що їх виявлять або заарештують» (Vinakov et al., 2017, s. 56).

Коли йдеться про використання інформаційних технологій та Інтернету під час підготовки та вчинення досліджуваних злочинів, детального вивчення також потребують засоби комп'ютерної техніки, які за своїм функціональним призначенням поділяються на дві основні групи: апаратні та програмні (Kharaberiush, Matsiuk, Nekrasov, & Kharaberiush, 2007, s. 27). Тому результатами здійснення пошукових заходів оперативного працівника є: *виявлення та фіксація*: інформації про

злочинну діяльність окремих осіб, організованих груп чи злочинних організацій; слідів злочинної діяльності на електронних носіях інформації; інформації про осіб, які залучаються для створення (виготовлення) виробів, які пропагують порнографію, сексуальну розбещеність, жорстокість і насильство; *подальше*: документування злочинної діяльності в межах заведеної оперативно-розшукової справи чи досудове розслідування кримінального провадження після внесення інформації в ЄРДР із метою використання одержаних даних для формування доказової бази; проведення розвідувальних, аналітичних заходів, моніторинг комп'ютерних систем, соціальних мереж та Інтернету, щоб запобігти злочинам і виявити їх у межах виконання оперативним працівником окремого доручення слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним провадженням. Зокрема, наявність інформації про те, що в електронній інформаційній системі або її частині є відомості, які мають значення для досудового розслідування, становить підставу для проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем (*Kryminalnyi protsesualnyi kodeks*, 2012, st. 264).

Досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (*Kryminalnyi protsesualnyi kodeks*, 2012, st. 3, р. 5). На початку досудового розслідування кримінальних правопорушень проти моральності слідчий повинен вирішити завдання:

на підставі попередньо наданих оперативним підрозділом відомостей визначити версії про подію злочину;

усвідомити факти про подію злочину, що підлягають аналізу;

невідкладно зібрати та зафіксувати докази, що можуть бути втрачені, вжити необхідних заходів для розшуку і затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину (якщо в цьому є необхідність). Крім того, постає потреба у виявленні та процесуальному закріпленні електронних доказів (слідів). При цьому зважають на те, що «електронні докази можуть зберігатися в електронних приладах, які мають цифрову пам'ять, на зовнішніх носіях інформації, в мережевих пристроях та хмарних сховищах» (Kozytska, 2020, s. 420), тобто цифровими джерелами інформації є «комп'ютери та периферійні пристрої, комп'ютерні мережі, мобіль-

ні телефони, цифрові камери й інші портативні пристрої, у тому числі пристрої для зберігання інформації, а також мережа Інтернет. Інформація з цих джерел не має відокремленої фізичної форми» (Vinakov et al., 2017, s. 26). Тому, зважаючи на позицію законодавця (*Tsyvylnyi protsesualnyi kodeks*, 2004, st. 100) і поділяючи думку науковців та практиків (Tsekhan, 2008; Pekarskyi, 2019; Sirenko, 2019), під електронним доказом розуміємо інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (у тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), вебсайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі, що зафіксовані на будь-якому типі носія та після оброблення ЕОМ стають доступними для сприйняття людиною. Такі дані можуть зберігатися також на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, у системах резервного копіювання, в інших місцях зберігання даних в електронній формі (у тому числі в Інтернеті).

Зважаючи на те, що «електронні дані не мають матеріального втілення і тому їх набагато легше змінити або підробити, ніж традиційні форми доказів» (s. 26), це ставить перед правоохоронцями завдання щодо якісного їх виявлення, фіксації, вилучення та використання у кримінальному провадженні. За аналогією досудового розслідування кіберзлочинів, особливість полягає також у тому, що «знайти і оцінити, чи належать певні дані до події злочину, без застосування програмно-технічних засобів неможливо» (s. 27) (Pekarskyi, 2019).

Залежно від обставин розслідуваної події необхідно визначити перелік і черговість проведення початкових (невідкладних) слідчих (розшукових) дій. При цьому передбачається проведення відповідних експертних досліджень.

Судова експертиза являє собою дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду. При цьому, «як роз'яснено у п.п. 2, 5 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 № 4 «Про деякі питання практики призначення судової експертизи», судова експертиза призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, тобто у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування» (*Postanova Zakhidnoho apeliatsiynoho hospodarskoho sudu*, 2019). Відповідно до кримінального процесуального законодавства

України експертизу проводять експертна установа, експерт або експерти, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених ст. 244 КПК України, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання (Кримінальні процесуальні кодекси, 2012, ст. 242, ч. 1).

Експертні дослідження, призначені за кримінальними провадженнями, розпочатими за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти моральності, «мають потребу у використанні знань авторського права і суміжних прав, криміналістичної ідентифікації, сучасних методів, технологій і засобів для вирішення завдань кібернетики з виробництва інформації (продукції), її відображення на електронних носіях та комп'ютерних програмах». Саме тому під час досудового розслідування таких правопорушень «необхідні спеціальні знання судової експертизи: дослідження об'єкта (носія) інформації для ідентифікації наявної інформації / продукції (твору); трасології – для встановлення способів виробництва, ідентифікації обладнання, за допомогою якого виготовлялися дані об'єкти; фоноскопії – для дослідження фізичних параметрів аудіо- або відеозапису, встановлення ознак монтажу, ідентифікації за голосом, ідентифікації апаратури (комп'ютерної техніки); технічного дослідження об'єкта (документа, матеріального носія) – для дослідження способів і якості нанесення інформації на поверхню носія інформації; комп'ютерно-технічної експертизи – для виявлення та ідентифікації відео- і аудіозаписів на електронних носіях та в пам'яті комп'ютера, встановлення обладнання, яке використовувалося для виготовлення, розповсюдження через електронні носії та мережу Інтернет; мистецтвознавчі дослідження» (Mosiazhenko, Pekarskyi, 2015, s. 24).

Так, до об'єктів мистецтвознавчої експертизи належать предмети антикваріату і твори монументального та станкового живопису, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва, пам'ятки архітектури, скульптури, дрібної пластики, музичні інструменти, нотна література; нумізматики, фалеристика, геральдика та вексилологія (герби, прапори); друкована продукція, аудіо- та відеозаписи, фотографія (*Науково-методичні рекомендації*, 1998, розд. VII, р. 7.1). Серед основних напрямів державного регулювання обігу інформаційної продукції, що впливає на суспільну мораль, – впровадження експертної оцінки відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних носіях, розроблення механізмів і методик віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі (*Pro zakhyst suspilnoi morali*, 2003, st. 5).

Так, основними завданнями мистецтвознавчої експертизи є, зокрема, визначення відповідності продукції вимогам законодавства про захист суспільної моралі. При цьому орієнтовний перелік вирішуваних питань (*Науково-методичні рекомендації*, 1998, розд. VII, р. 7.3) такий:

Чи містяться на наданому носії інформації твори, що пропагують культ насильства та жорстокості?

Чи має інформація, що міститься на наданих на дослідження носіях інформації, порнографічний характер?

Чи належать надані на дослідження предмети до продукції порнографічного характеру?

Чи мають місце в наданому на дослідження творі (літературному, кінематографічному, театральному, видовищному) сцени порнографічного характеру?

Чи належить інформація, що міститься на наданих на дослідження носіях, до дитячої порнографії?

Розв'язуючи ці завдання, експерт дотримується певних нормативних актів (*Kryterii otsinky vydavnychoi produktsii*, 2017; *Kryterii vidnesennia produktsii*, 2018 та in.).

Рішення про проведення експертизи під час досудового розслідування супроводжується вибором судово-експертної установи або відповідного судового експерта, визначенням часу її призначення, а також постановою, що її виносить слідчий, дізнавач, прокурор згідно з кримінальним процесуальним законодавством України (*Kriminalnyi protsesualnyi kodeks*, 2012, st. 110, ч. 3). Якщо злочин вчинено з використанням інформаційних технологій, призначають, крім мистецтвознавчої, комп'ютерно-технічну, телекомунікаційну експертизи тощо. Після вжиття таких заходів планують і проводять інші слідчі (розшукові), зокрема й негласні слідчі (розшукові) дії, і додаткові експертні дослідження.

Наукова новизна

Сформульовано деякі напрями та пропозиції щодо вдосконалення пошукових заходів, здійснюваних під час виявлення кримінальних правопорушень проти моральності, та експертного забезпечення їх розслідування у межах взаємодії відповідних підрозділів, які сприятимуть розв'язанню одного з головних завдань кримінального провадження – забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень.

Висновки

1. Здійснено аналіз правових засад, які регулюють питання захисту суспільної моралі, та ви-

значено суб'єктів, компетенцію яких становить протидія кримінальним правопорушенням проти моральності.

2. Констатовано, що пошукові заходи, які здійснюють уповноважені підрозділи кримінальної поліції, виявляючи досліджувані правопорушення, та експертне забезпечення їх розслідування у межах взаємодії відповідних підрозділів мають свої особливості. Зокрема, особливості призначення та проведення судових експертиз зумовлені різноманітністю об'єктів дослідження та питань, які потребують вирішення. Такі судові експертизи, що зазвичай вирізняються трудомісткістю, а також потребують залучення фахівців із вузькопрофільною спеціальною освітою, як-от психологія, мистецтвознавство, комп'ютерні науки тощо, проводяться не в усіх судово-експертних установах або таких фахівців обмежена кількість. Позначається це на термінах проведення судової експертизи, затягуючи процес розслідування кримінальних проваджень цієї категорії, що може спричинити негативний суспільний резонанс. Постають певні проблеми й через брак або необхідність осучаснення методик дослідження окремих видів об'єктів, насамперед щодо нових видів правопорушень проти моральності, які законодавець криміналізує відповідно до потреб сьогодення та світової практики.

3. Сформульовано пропозиції й окреслено напрями вдосконалення діяльності відповідних підрозділів, що передбачають необхідність:

розробити, ґрунтуючись на практиці проведення пошукових заходів у кримінальних про-

вадженнях щодо правопорушень проти моральності, законотвірчі пропозиції щодо розширення можливостей використання оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій під час їх розслідування;

виокремити, зважаючи на досвід і тенденції протидії кримінальним правопорушенням проти моральності розвинутих країн світу, нові, не ідентифіковані загрози та знайти їм місце у правовому полі України;

визначити пріоритетні напрями провадження та розширення переліку видів судових експертиз в експертних установах з огляду на потреби практики розслідування кримінальних правопорушень проти моральності;

спрямувати зусилля науковців, судових експертів на розроблення нових і вдосконалення наявних методик дослідження окремих видів об'єктів, зокрема тих, які найчастіше потребують дослідження під час розслідування кримінальних правопорушень проти моральності з огляду на потреби практики, статистичні дані та законотвірчі новели, що визначають нові види правопорушень досліджуваної категорії.

Висловлені пропозиції, убачається, потребують дискусій, проте окремі з них можуть постати частиною відповідних методичних рекомендацій, зважаючи на відсутність або застарілість методик дослідження окремих видів об'єктів, насамперед щодо відносно нових видів правопорушень, зокрема й проти моральності, які законодавець криміналізує, ґрунтуючись на реаліях сьогодення і світовій практиці.

References

- Baida, A. O., & Rudyka, V. Ya. (2020). Zlochyny proty hromadskoho poriadku ta moralnosti v zakonodavstvi Ukrainy ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. *Molodyi vchenyi*, 4 (80), 445–448 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-93>.
- Brunskell-Evans, H. (2019). Conversation with Jody Raphael about «Decriminalization of Prostitution: The Soros Effect». *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 4 (3), 5.
DOI: <https://doi.org/10.23860/dignity.2019.04.03.05>.
- Campbell, M., & Bauman, S. (2018). Cyberbullying: Definition, consequences, prevalence. In *Reducing Cyberbullying in Schools: International Evidence-Based Best Practices* (pp. 3–16). Elsevier Inc.
DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811423-0.00001-8>.
- Chernadchuk, T. O. (2021). Do pytannia borotby z kiberzlochynnistiu u sferi protydii zahrozi informatsiinii bezpetsi krainy v umovakh tsyfrovoy transformatsii. *Pryvatne ta publichne pravo*, 1, 54–59 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.9>.
- Dewey, S., Crowhurst, I., & Izugbara, C. (Eds.). (2018). *Routledge International Handbook of Sex Industry Research* (1st ed.). Routledge.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351133913>.
- Demidova, V. V. (2018). Osoblyvosti vzaemodii slidchoho z inshymy pidrozdilamy pid chas rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz zhorstokym povodzhenniam z tvarynamy. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (30), 99–105 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-99>.
- Didkivska, S. P., & Sahaidak, P. H. (2004). *Vykorystannia sudovo-medychnykh I kryminalistychnykh danykh pry rozsliduvanni zlochyniv proty liudyny: navch. posib.* Kyiv: Atika. 136 s. [in Ukrainian].
- Huliakov, K. (2019). Zlochyny proty moralnosti: vyznachennia rodovoho obiekta. *Yurydychnyi visnyk*, 3, 151–154 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.957>.

- Instruktsiia z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymu orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni: zatv. nakazom MVS Ukrainy № 575. (2017). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> [in Ukrainian].
- Kharaberiush, I. F., Matsiuk, V. Ya., Nekrasov, V. A., & Kharaberiush, O. I. (2007). *Vykorystannia operatyvno-tekhnichnykh zasobiv u protydyi zlochynam, shcho vchyniautsia u sferi novykh informatsiinykh tekhnolohii*: monohrafiia. Kyiv: KNT. 196 s. [in Ukrainian].
- Khrystian, A. O. (2019). Zastosuvannia novitnykh tekhnolohii dlia poperedzhennia ta profilaktyky zlochyniv. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*, 1 (85), 295–302 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.85.295-302>.
- Kozytska, O. H. (2020). Shchodo poniattia elektronnykh dokaziv u kryminalnomu provadzhenni. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 8, 418–421 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/103>.
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2341-III. (2001). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 4651-VI. (2012). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1191> [in Ukrainian].
- Kryterii otsinky vydavnychoi produktsii, shcho dozvolena do rozpovsiudzhennia na terytorii Ukrainy: zatv. nakazom Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy № 47. (2017). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-17#Text> [in Ukrainian].
- Kryterii vidnesennia produktsii do takoi, shcho maie pornohrafichnyi kharakter: zatv. nakazom Ministerstva kultury Ukrainy № 212. (2018). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-18#n13> [in Ukrainian].
- Lippman, M. (2018). *Striking the balance: Debating criminal justice and law*. SAGE Publications, Inc. DOI: <https://www.doi.org/10.4135/9781506367675>.
- Lvova, O. L. (2019). Kryterii moralnosti i pryrodnosti u suchasnomu pravotvorenni. *Almanakh prava*, 10, 167–175 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017x-2019-10-167-175>.
- Mangena, T. (2018). *Contested Criminalities in Zimbabwean Fiction* (1st ed.). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429441943>.
- Markov, V. V. (2015). Do pytannia shchodo zarubizhnoho dosvidu protydyi kiberzlochynnosti [On the issue of foreign experience in combating cybercrime]. *Pravo i bezpeka*, 2 (57), 107–113 [in Ukrainian].
- Mosiazhenko, V. Yu., & Pekarskyi, S. P. (2015). *Pravovi zasady ta osoblyvosti provedennia operatyvno-rozshukovykh zakhodiv I nehlasykh slidchykh (rozshukovykh) dii pid chas dokumentuvannia zlochyniv u sferi suspilnoi morali*: nauk.-prakt. rek. Kryvyi Rih. 60 s. [in Ukrainian].
- Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: zatv. nakazom Ministerstva yustytzii Ukrainy № 53/5. (1998). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/ed20210820#top> [in Ukrainian].
- Panasiuk, A. O. (2017). Tekhnolohichni aspekty vykorystannia merezhi Internet pid chas rozsliduvannia zlochyniv. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*, 19 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v19i0.507>.
- Pekarskyi, S. P. (2019). Prykladni aspekty fakhovoi pidhotovky pratsivnykiv kiberpolitsii. *Kiberbezpeka v Ukraini: pravovi ta orhanizatsiini pytannia*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Odesa, 22 lystopada 2019 r.). Odesa: ODUVS. S. 100–101 [in Ukrainian].
- Perlin, S. I., & Lozova, S. M. (2020). Perspektyvy vykorystannia suchasnykh zasobiv foto- ta videoziomky pid chas rozsliduvannia zlochyniv. *Pravo i bezpeka*, 78 (3), 103–108 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.3.13>.
- Polak, S., & Trottier, D. (Eds.). (2020). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. Amsterdam: Amsterdam University Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn>.
- Postanova Zakhidnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu vid 10.07.2019 u spravi № 926/551/19. (2019). Uziato z <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83175854> [in Ukrainian].
- Pro zakhyst suspilnoi morali: Zakon Ukrainy № 1296-IV. (2003). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text> [in Ukrainian].
- Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy № 2135-XII. (1992). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> [in Ukrainian].
- Pyrih, I. V. (2020). Informatsiine zabezpechennia ekspertnoi diialnosti. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 21, 179–193 [in Ukrainian]. DOI: https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020_12.
- Rekomendatsii shchodo vyznachennia oznak vidnesennia drukovanoi, audiovizualnoi, elektronnoi ta inshoi produktsii, a takozh przedanykh ta otrymanykh po komunikatsiinykh liniiah povidomlen ta materialiv do informatsiinoi produktsii, yaka propahuie buzuvirstvo ta bliuznistvo: zatv. rishenniam Natsionalnoi ekspertnoi komisii Ukrainy z pytan zakhystu suspilnoi morali № 2. (2014). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr002623-14#Text> [in Ukrainian].

- Rekomendatsii shchodo vyznachennia oznak vidnesennia drukovanoi, audiovizualnoi, elektronnoi ta inshoi produkt-sii, a takozh peredanykh ta otrymanykh po komunikatsiinykh liniiah povidomlen ta materialiv do produkt-sii, shcho mistyt elementy nasylstva ta zhorstokosti: zatv. rishenniam Natsionalnoi ekspertnoi komisii Ukrainy z py-tan zakhystu suspilnoi morali № 16. (2013). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr016623-13#Text> [in Ukrainian].
- Resett, S. (2021). Grooming online, sexting y problemas emocionales en adolescentes argentinos. *Ciencias Psicológicas*, 15 (1), e-2397.
DOI: <https://doi.org/10.22235/cp.v15i1.2397>.
- Tolokolnikova, K. (2018). *Sekstynh, hruminh, mobinh: vid choho strazhdaiut dity v interneti*: MediaSapiens. Uziato z <https://ms.detector.media/media-i-diti/post/21656/2018-08-20-sekstyng-gruming-mobing-vid-chogo-strazhdayut-dity-v-interneti/> [in Ukrainian].
- Tsekhan, D. M. (2008). Pravovi aspekty vykorystannia tsyfrovoy informatsii yak dokazu u kryminalnomu sudochynstvi. *Protsesualni, taktichni ta psykholohichni problemy, tendentsii ta perspektyvy vdoskonalennia dosudovoho slidstva*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. Odesa. S. 206–209 [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 1618-IV-VR. (2004). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
- Savigny, H. (2020). *Cultural Sexism: The politics of feminist rage in the #metoo era* (1st ed.). Bristol University Press.
DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv13842sp>.
- Sirenko, O. V. (2019). Elektronni dokazy u kryminalnomu provadzheni. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*, 14, 208–214.
DOI: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.14.2019.208-214> [in Ukrainian].
- Siroukh, I. V. (2018). Zabezpechennia prav pidozriuvanoho pid chas dopytu pry rozsliduvanni zlochyniv proty moralnosti. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3, 272–275 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2018-5-272-275>.
- Sokyran, F. M. (2020). Zastosuvannia tekhnichnykh zasobiv pid chas slidchyykh (rozshukovykh) dii yak element psykholohichnoho vplyvu. *Kryminalistychnyi visnyk*, 2 (34), 66–74 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2020-34-2-66>.
- Vinakov, A., Huzii, V., Devis, D., Dubyna, V., Kalizhevskiy, M., Manzhai, O. ... Soloviov, O. (2017). *Vyavlennia, poperedzhenia ta rozsliduvannia zlochyniv torhivli liudmy, vchynenykh iz zastosuvanniam informatsiinykh tekhnolohii*: navch. kurs. Kyiv. 148 s. [in Ukrainian].
- Yefimov, M. M. (2017a). Pidhotovchy etap slidchoho eksperymentu pry rozsliduvanni zlochyniv proty moralnosti. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 2, 199–206 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-2-199-206>.
- Yefimov, M. M. (2017b). Deiaki aspekty dopytu riznykh katehorii osib pry rozsliduvanni zlochyniv proty moralnosti. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 4, 246–253 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-4-246-253>.
- Yefimov, M. M. (2020). Kryminalistychnie zabezpechennia rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty moralnosti. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 9, 224–228 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.39>.

Список використаних джерел

- Байда, А. О., & Рудика, В. Я. (2020). Злочини проти громадського порядку та моральності в законодавстві України та країнах Європейського Союзу. *Молодий вчений*, 4 (80), 445–448.
DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-93>.
- Brunskell-Evans, H. (2019). Conversation with Jody Raphael about «Decriminalization of Prostitution: The Soros Effect». *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 4 (3), 5.
DOI: <https://doi.org/10.23860/dignity.2019.04.03.05>.
- Campbell, M., & Bauman, S. (2018). Cyberbullying: Definition, consequences, prevalence. In *Reducing Cyberbullying in Schools: International Evidence-Based Best Practices* (pp. 3–16). Elsevier Inc.
DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-811423-0.00001-8>.
- Чернадчук, Т. О. (2021). До питання боротьби з кіберзлочинністю у сфері протидії загрози інформаційній безпеці країни в умовах цифрової трансформації. *Приватне та публічне право*, 1, 54–59.
DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.9>.
- Dewey, S., Crowhurst, I., & Izugbara, C. (Eds.). (2018). *Routledge International Handbook of Sex Industry Research* (1st ed.). Routledge.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351133913>.
- Демідова, В. В. (2018). Особливості взаємодії слідчого з іншими підрозділами під час розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами. *Криміналістичний вісник*, 2 (30), 99–105.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-99>.
- Дідківська, С. П., & Сагайдак, П. Г. (2004). *Використання судово-медичних і криміналістичних даних при розслідуванні злочинів проти людини*: навч. посіб. Київ: Атіка. 136 с.

- Гуляков, К. (2019). Злочини проти моральності: визначення родового об'єкта. *Юридичний вісник*, 3, 151–154.
DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.957>.
- Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом МВС України № 575. (2017). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.
- Хараберюш, І. Ф., Мацюк, В. Я., Некрасов, В. А., & Хараберюш, О. І. (2007). *Використання оперативно-технічних засобів у протидії злочинам, що вчиняються у сфері нових інформаційних технологій*: монографія. Київ: КНТ. 196 с.
- Христьян, А. О. (2019). Застосування новітніх технологій для попередження та профілактики злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 1 (85), 295–302.
DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.85.295-302>.
- Козицька, О. Г. (2020). Щодо поняття електронних доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 8, 418–421.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/103>.
- Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III. (2001). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI. (2012). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1191>.
- Критерії оцінки видавничої продукції, що дозволена до розповсюдження на території України: затв. наказом Державного комітету телебачення і радіомовлення України № 47. (2017). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-17#Text>.
- Критерії віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер: затв. наказом Міністерства культури України № 212. (2018). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-18#n13>.
- Lippman, M. (2018). *Striking the balance: Debating criminal justice and law*. SAGE Publications, Inc.
DOI: <https://www.doi.org/10.4135/9781506367675>.
- Львова, О. Л. (2019). Критерії моральності і природності у сучасному правотворенні. *Альманах права*, 10, 167–175.
DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017x-2019-10-167-175>.
- Mangena, T. (2018). *Contested Criminalities in Zimbabwean Fiction* (1st ed.). Routledge.
DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429441943>.
- Марков, В. В. (2015). До питання щодо зарубіжного досвіду протидії кіберзлочинності [On the issue of foreign experience in combating cybercrime]. *Право і безпека*, 2 (57), 107–113.
- Мосяженко, В. Ю., & Пекарський, С. П. (2015). *Правові засади та особливості проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій під час документування злочинів у сфері суспільної моралі*: наук.-практ. рек. Кривий Ріг. 60 с.
- Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України № 53/5. (1998). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/ed20210820#top>.
- Панасюк, А. О. (2017). Технологічні аспекти використання мережі Інтернет під час розслідування злочинів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*, 19.
DOI: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v19i0.507>.
- Пекарський, С. П. (2019). Прикладні аспекти фахової підготовки працівників кіберполіції. *Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22 листопада 2019 р.). Одеса: ОДУВС. С. 100–101.
- Перлін, С. І., & Лозова, С. М. (2020). Перспективи використання сучасних засобів фото- та відеозйомки під час розслідування злочинів. *Право і безпека*, 78 (3), 103–108.
DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.3.13>.
- Polak, S., & Trottier, D. (Eds.). (2020). *Violence and Trolling on Social Media: History, Affect, and Effects of Online Vitriol*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1b0fvrn>.
- Постанова Західного апеляційного господарського суду від 10.07.2019 у справі № 926/551/19. (2019). Узято з <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83175854>.
- Про захист суспільної моралі: Закон України № 1296-IV. (2003). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>.
- Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України № 2135-XII. (1992). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
- Пиріг, І. В. (2020). Інформаційне забезпечення експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*, 21, 179–193.
DOI: https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020_12.
- Рекомендації щодо визначення ознак віднесення друкованої, аудіовізуальної, електронної та іншої продукції, а також переданих та отриманих по комунікаційних лініях повідомлень та матеріалів до інформаційної продукції, яка пропагує бузувірство та блюзнірство: затв. рішенням Національної експертної комісії України з

- питань захисту суспільної моралі № 2. (2014). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr002623-14#Text>.
- Рекомендації щодо визначення ознак віднесення друкованої, аудіовізуальної, електронної та іншої продукції, а також переданих та отриманих по комунікаційних лініях повідомлень та матеріалів до продукції, що містить елементи насильства та жорстокості: затв. рішенням Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі № 16. (2013). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr016623-13#Text>.
- Resett, S. (2021). Grooming online, sexting y problemas emocionales en adolescentes argentinos. *Ciencias Psicológicas*, 15 (1), e-2397.
DOI: <https://doi.org/10.22235/cp.v15i1.2397>.
- Толокольнікова, К. (2018). *Секстинг, грумінг, мобінг: від чого страждають діти в інтернеті*: MediaSapiens. Узято з <https://ms.detector.media/media-i-diti/post/21656/2018-08-20-sekstyng-gruming-mobing-vid-chogo-strazhdayut-dity-v-interneti/>.
- Цехан, Д. М. (2008). Правові аспекти використання цифрової інформації як доказу у кримінальному судочинстві. *Процесуальні, тактичні та психологічні проблеми, тенденції та перспективи вдосконалення досудового слідства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Одеса. С. 206–209.
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України № 1618-IV-ВР. (2004). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
- Savigny, H. (2020). *Cultural Sexism: The politics of feminist rage in the #metoo era* (1st ed.). Bristol University Press.
DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv13842sp>.
- Сіренко, О. В. (2019). Електронні докази у кримінальному провадженні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*, 14, 208–214.
DOI: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.14.2019.208-214>.
- Сіроух, І. В. (2018). Забезпечення прав підозрюваного під час допиту при розслідуванні злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 3, 272–275.
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2018-5-272-275>.
- Сокиран, Ф. М. (2020). Застосування технічних засобів під час слідчих (розшукових) дій як елемент психологічного впливу. *Криміналістичний вісник*, 2 (34), 66–74.
DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2020-34-2-66>.
- Вінаков, А., Гузій, В., Девіс, Д., Дубина, В., Каліжєвський, М., Манжай, О. ... Соловійов, О. (2017). *Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій*: навч. курс. Київ. 148 с.
- Єфімов, М. М. (2017а). Підготовчий етап слідчого експерименту при розслідуванні злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2, 199–206.
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-2-199-206>.
- Єфімов, М. М. (2017б). Деякі аспекти допиту різних категорій осіб при розслідуванні злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 4, 246–253.
DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-4-246-253>.
- Єфімов, М. М. (2020). Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Підприємництво, господарство і право*, 9, 224–228.
DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.39>.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2021

O. Kovalova, PhD (Law),
Head of the Department of
Operational and Search Activities and Information Security
of the Faculty № 1,
Donetsk State University of Internal Affairs,
Mariupol, Donetsk Region, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

S. Pekarskyi, PhD (Law),
Docent of the Department of
Operational and Search Activities and Information Security
of the Faculty № 1,
Donetsk State University of Internal Affairs,
Mariupol, Donetsk Region, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0538-0391>

DETECTION AND INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST MORALITY: SEARCH MEASURES AND EXPERT SUPPORT

The purpose of the article is to determine the features of search activities which are carried out during the detection of criminal offenses against morality, and expert support of their investigation within the interaction of the relevant units, to provide suggestions for improving such activity. *Methodology.* To study the organizational and technical principles, provisions and principles of the introduction of modern means of communication as the main used dialectical method, which allowed to consider the subject of the article in the aggregate and the relationship of its components. In addition, the tasks set to achieve the purpose have been solved by using a set of general scientific and special methods, including formal and logical (analysis, synthesis, deduction, induction, analogy, abstraction), systematic and structural, comparatively legal methods. *Scientific novelty.* Some directions and proposals have been formulated to improve the search measures carried out during the detection of criminal offenses against morality, and expert support of their investigation within the interaction of relevant units, which will help to solve one of the main tasks of criminal proceedings – ensuring fast, complete and impartial criminal investigation of the offenses. *Conclusions.* The formulated proposals for improving the activities of the relevant units include the necessity to: develop, basing on the practice of investigative measures in criminal proceedings against morality, legislative proposals to expand the use of operational and search measures and covert investigative actions during their investigation; to single out, taking into account the experience and tendencies of counteraction to criminal offenses against the morality of the developed countries of the world, new, unidentified threats and to find their place in the legal field of Ukraine; to determine the priority areas of proceedings and expansion of the list of forensic examinations types in expert institutions, taking into account the needs of the practical investigation of criminal offenses against morality; to direct the efforts of scientists, forensic experts to develop new and improved existing methods of researching a certain types of objects, in particular those that must be examined during the investigation of criminal offenses against morality, taking into account the needs of practice, statistics and legislative novelties which define a new type of the offenses of the studied category. The proposals seem to be discussed, but some of them may be a part of the relevant guidelines, despite the lack or obsolescence of research methods for certain types of objects, especially for relatively new types of offenses, including against morality, which the legislator criminalizes basing on of nowadays realities and world practice.

Keywords: public morality; criminal offenses against morality; search activity; pre-trial investigation; expert support; Information Technology; expertise.

О. В. Ковалева, кандидат юридических наук,
заведующая кафедрой оперативно-розыскной деятельности
и информационной безопасности факультета № 1,
Донецкий государственный университет внутренних дел,
г. Мариуполь, Донецкая обл.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

С. П. Пекарский, кандидат юридических наук,
доцент кафедры оперативно-розыскной деятельности
и информационной безопасности факультета № 1,
Донецкий государственный университет внутренних дел,
г. Мариуполь, Донецкая обл.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4555-0172>

ВЫЯВЛЕНИЕ И РАССЛЕДОВАНИЕ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ ПРОТИВ МОРАЛЬНОСТИ: ПОИСКОВЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ И ЭКСПЕРТНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

Цель статьи – определить особенности поисковых мероприятий, осуществляемых при выявлении уголовных правонарушений против нравственности, и экспертного обеспечения их расследования в рамках взаимодействия соответствующих подразделений, предоставить предложения по совершенствованию такой деятельности. **Методология.** Для исследования организационно-технических основ, положений и принципов внедрения современных средств коммуникации как основной использован диалектический метод, что позволило рассмотреть предмет статьи в совокупности и взаимосвязи его составляющих. Кроме того, поставленные для достижения цели задачи решались с помощью комплекса общенаучных и специальных методов, в том числе формально-логических (анализ, синтез, дедукция, индукция, аналогия, абстрагирование), системно-структурного и сравнительно-правового. **Научная новизна.** Сформулированы некоторые направления и предложения по совершенствованию поисковых мероприятий, осуществляемых при выявлении уголовных правонарушений против нравственности, и экспертного обеспечения их расследования в рамках взаимодействия соответствующих подразделений, которые будут способствовать решению одной из главных задач уголовного производства – обеспечение быстрого, полного и беспристрастного расследования уголовных правонарушений. **Выводы.** Сформулированные предложения по совершенствованию деятельности соответствующих подразделений предусматривают необходимость: разработать, основываясь на практике проведения поисковых мероприятий по уголовным производствам по правонарушениям против нравственности, законотворческие предложения по расширению возможностей использования оперативно-розыскных мероприятий и негласных следственных действий при их расследовании; выделить, учитывая опыт и тенденции противодействия уголовным правонарушениям против нравственности развитых стран мира, новые, не идентифицированные угрозы и найти им место в правовом поле Украины; определить приоритетные направления производства и расширения перечня видов судебных экспертиз в экспертных учреждениях, учитывая потребности практики расследования уголовных правонарушений против нравственности; направить усилия ученых, судебных экспертов на разработку новых и совершенствование имеющихся методик исследования отдельных видов объектов, в том числе наиболее часто нуждающихся в исследовании при расследовании уголовных правонарушений против нравственности, учитывая потребности практики, статистические данные и законотворческие новеллы, определяющие новые виды правонарушений изучаемой категории. Высказанные предложения, представляется, требуют дискуссий, однако отдельные из них могут стать частью соответствующих методических рекомендаций, учитывая отсутствие методики (необходимость осовременивания) исследования отдельных видов объектов, прежде всего относительно новых видов правонарушений, в том числе и против нравственности, которые законодатель криминализирует, основываясь на реалиях нашего времени и мировой практике.

Ключевые слова: общественная мораль; уголовные правонарушения против нравственности; поисковая деятельность; досудебное расследование; экспертное обеспечение; информационные технологии; специальные знания.